

DOGOVOR

Beograd i Priština su uz posredovanje Evropske unije (EU), postigli sporazum o predstavljanju Kosova na regionalnim međunarodnim forumima. Dogovor predviđa da će na regionalnim međunarodnim forumima ispred delegacije iz Prištine pored naziva "Kosovo" pisati **"ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 i odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti"**.

Ovaj dogovor je po mnogo čemu presedan kada su u pitanju odnosi Beograda i Prištine i kao takav mogao bi da postane model za rešavanje drugih problema koji postoje između Srba i Albanaca. Presedan je jer su zemlje, promoteri kosovske nezavisnosti (SAD, Velika Britanija, Nemačka i Francuska), do sada tražili od Beograda da bezuslovnu prihvati činjenicu da je Kosovo nezavisna država. Ovim dogovorom prvi put su učinjeni određeni ustupci Srbiji kako bi se došlo do trajnog i održivog rešenja. Ipak, sporazum nije rešio osnovni problem koje postoji između Beograda i Prištine – **da li je Kosovo nezavisna država ili ne?** Činjenica da je Beograd saopštio da Sporazum o regionalnom predstavljanju Kosova važi samo za regionalne međunarodne forume ali ne i za učešće Kosova u radu Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) ili Ujedinjenih nacija (UN) pokazuje da je pred obe strane i međunarodnom zajednicom veoma dug put kako bi se pronašla formula koja bi omogućila da Srbija i Kosova zajedno funkcionišu. Ipak, čini se da je ovaj sporazum trasirao put kojim će se krupniji problemi rešavati.

Srpska vlada može da bude zadovoljnija dogovorom koji je postigla sa Prištinom od kosovske administracije. Vlada u Beogradu je ovim sporazumom rešila problem koji je imala sa najmoćnijim zemljama dela međunarodne zajednice – SAD i Nemačkom i obezbedila za Srbiju status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji. Srbija će kao kandidat za članstvo u EU osnažiti svoju međunarodnu poziciju između ostalog i po pitanju Kosova. Dodatni razlog za zadovoljstvo Beograda je činjenica da je međunarodna zajednica prvi put od samoproglašenja nezavisnosti Kosova u februaru 2008. godine uvažila zahteve Srbije i potrebu za kompromisom.

Vladajuća koalicija u Srbiji koju predvodi proevropska Demokratska stranka (DS) na čijem čelu se nalazi predsednik **Boris Tadić** je dobijanjem kandidature za članstvo u EU dobila "vetar u leđa" za parlamentarne i lokalne izbore koji se održavaju ovog proleća. Kandidatura, naravno, ne garantuje demokratama (kolokvijalni naziv za DS) izbornu pobjedu, jer će morati da ubede građane da nisu odgovorni za ekonomske probleme koje ima Srbija. Dodatni problem za demokrate da iskoriste kandidaturu za izbornu pobjedu je činjenica da za razliku od prošlih izbornih ciklusa "evropska priča" nije više ekkluzivno demokratska već je "baštine" i druge stranke među kojima i glavna opoziciona SNS. Pored toga, sve što se proteklih šest meseci dešavalo oko Kosova kao i pritisak koji je EU a pre svih Nemačka vršila na Beograd dovelo do pada podrške učlanjenju Srbije u EU doveo je da pada podrške građana evropskim integracijama. To znači da dobijanje kandidature u martu 2012. godine demokrate ne mogu da kapitalizuju u glasovima birača kao što bi to bio slučaj da se to desilo u decembru 2011. godine. Ipak, činjenica je da su demokrate sada dobili platformu za izbore, odnosno da je za njih bolje da pred birače izađu sa kandidaturom u džepu nego bez nje. Evropske integracije predstavljaju osnovni program DS-a i sada demokrate mogu biračima da kažu da su svoje osnovno predizborno obećanje ispunile, kao i da traže novi mandat za nastavak sprovođenja ovog programa.

U Srbiji, za razliku od Kosova, ne postoji ozbiljna politička opozicija sporazuma između Beograda i Prištine. Najjača opoziciona stranka, Srpska napredna stranka (SNS) se biranim rečima izjasnila o sporazumu tražeći da demokrate javno saopšte šta je "sve Priština dobila" od Beograda.

Tako su naprednjaci (kolokvijalni naziv za SNS) pokušali da pošalju poruku svojim biračima da se razlikuju od DS-a, ali i međunarodnoj zajednici da nemaju ništa protiv sporazuma koji je postignut. Za Srbiju je veoma dobro da osim vlasti i najjača opoziciona stranka nije protiv postignutog sporazuma jer to govori o stabilnosti političke scene i njenoj predvidljivosti.

Međutim, nisu svi u Srbiji podržali ovaj sporazum. Protiv njegovog usvajanja ustale su manje opozicione stranke poput stranke desnog centra bivšeg premijera i predsednika **Vojislava Koštunice** Demokratske stranke Srbije (DSS) i ultranacionalističke Srpske radikalne stranke (SRS) koju predvodi **Vojislav Šešelj** koji je pred Haškim tribunalom optužen za ratne zločine počinjene tokom građanskog rata u bivšoj Jugoslaviji. Te dve stranke nemaju političku snagu da ugroze sporazum ali imaju podršku značajnog dela javnog mnjenja, kao i pojedinih intelektualaca koji su poznati po svojoj nacionalnoj orijentaciji. Protiv sporazuma su ustali i Srbi na severu Kosova, odnosno njihovi politički predstavnici. Neformalni lider Srba sa severa Kosova i predsednik opštine Kosovska Mitrovica (jedini grad na Kosovu u kome su Srbi ostali da žive u većem broju) **Krstimir Pantić** izjavio je da su Srbi na severu Kosova "**uznemireni i razočarani**" sporazumima Beograda i Prištine. "**Naše mišljenje je da su dogovori neustavni**", rekao je Pantić i izrazio očekivanje da će "**Ustavni sud Srbije i nadležne institucije reagovati na pravi način i te odluke proglasiti nevažećim**". Srbi na severu Kosova su upravo održali referendum na kojem su se izjasnili da ne žele da žive na nezavisnom Kosovu. Bez obzira na njihovo relativno malo procentualno učešće u ukupnom stanovništvu Srbije njihov uticaj u javnom mnjenju, političkom i društvenom životu kao i uticaj na Srpsku pravoslavnu crkvu (SPC) je veoma snažan. Građani Srbije su, bez obzira na političko opredeljenje, veoma osetljivi kada je u pitanju Kosovo, koje se smatra mestom na kome je nastala srpska država i gde su srpske crkvene svetinje. Upravo zato srpska vlada, posebno u vremenu pred izbore, mora da vodi računa o tome da ne bude optužena za "izdaju srpskih interesa na Kosovu". To se posebno odnosi na vladajuću DS jer ona nema imidž stranke koja brani nacionalne interese. Zato će srpska vlada u narednom periodu biti manje spremna na popuštanje oko drugih pitanja kada je u pitanju Kosovo. Jednostavno, vladajuća koalicija je dobijanjem statusa kandidata za članstvo u EU dobila ono što joj je trebalo za kampanju i do izbora neće biti spremna da popusti oko bilo čega kako ne bi dala novi povod opoziciji da je optuži za izdaju nacionalnih interesa. Prilika za nove kompromise će biti posle prolećnih izbora ukoliko sadašnja vladajuća koalicija ponovo dobije poverenje građana. Tada će Tadić biti u prilici da promovise i sprovede novu politiku oko Kosova kao i da učini "bolni zaokret" koji je najavio u svojim javnim nastupima.

Upravo zato vladajuća koalicija u Srbiji će pre održavanja izbora, morati da pronađe način kako da građanima saopšti još jednu tešku odluku koja je, kako stoje stvari, bila deo dogovora sa Evropskom unijom. U pitanju je odluka o tome da li će lokalni izbori za opštine na Kosovu biti raspisani istovremeno kada i za druge opštine u Srbiji?

Do sada su se na Kosovu redovno održavali srpski predsednički, parlamentarni i lokalni izbori bez obzira što se ta srpska pokrajina od 1999. godine nalazila pod administrativnom upravom Ujedinjenih nacija. Na ovim izborima su učestvovali samo Srbi dok su ih Albanci redovno bojkotovali. Većina Srba je s druge strane bojkotovala izbore koje organizuje Priština i tako je došlo do postojanja dvojnih institucija – srpskih i kosovskih. Nemačka je tokom prošle jeseni više puta tražila od Beograda da ukine "paralelne" odnosno svoje političke institucije na Kosovu. Od Beograda nije traženo da prekine sa finansiranjem zdravstva ili školstva (sve zdravstvene i školske ustanove na Kosovu su deo srpskog zdravstvenog i prosvetnog sistema). U zaključcima Saveta EU iz decembra prošle godine među uslovima za dobijanje kandidature nije naveden zahtev za ukidanje srpskih institucija na Kosovu.

Tada je od Srbije traženo da “**nastavi da iskazuje uverljivu posvećenost i da je ostvarila dalji napredak u primeni sporazuma postignutih u dijalogu (sa Prištinom), uključujući sporazum o integrisanoj kontroli prelaza, da je postigla dogovor o sveobuhvatnoj regionalnoj saradnji i da je aktivno saradivala da omogući Euleksu i Kforu da vrše svoje mandate**”. Postoje neke indicije da Nemačka od Srbije traži da se ne raspišu izbori za lokalne organe vlasti na Kosovu jer tako ovim organima ističe legitimitet. Bilo kako bilo, za vladajuću koaliciju će biti mnogo teže da, bez velike štete po imidž i rejting, sprovede tu odluku nego što je bio slučaj sa regionalnim predstavljanjem Kosova. Jer dok građani nemaju nikakav osećaj, niti odnos prema tome što će na nekim regionalnom forumu za istim stolom sedeti predstavnici Beograda i Prištine, neodržavanje izbora na Kosovu će biti nešto što može da postane tema. Neraspisivanje izbora na Kosovu opozicija u Srbiji može da iskoristi za “dokaz” da se vlast odrekla Kosova i priznala nezavisnost. Zato je ovo pitanje mnogo opasnije po rejting vladajuće koalicije u Srbiji.

Za očekivati je, da bi Srbi sa severa Kosova u slučaju odluke Beograda o neraspisivanju izbora, mogli da odgovore organizovanjem sopstvenih. Kao i slučaju referendumu, međunarodna zajednica bi mogla da ignoriše rezultate takvih izbora. Međutim, pitanje je šta će se preduzeti ako Srbi sa severa Kosova ponovo odbiju da učestvuju na lokalnim izborima koje organizuje Priština? Sa kojim lokalnim liderima će međunarodna zajednica da pregovara? Čini se da bi pokušaj da se lokalni Srbi pritiskom na Beograd nateraju da na silu učestvuju na izborima koje organizuje Priština mogao da dovede do toga da na severu Kosova nema legalnih organa vlasti što vodi jačanju vaninstitucionalnih grupa. Postojeće srpske institucije na Kosovu nije moguće ukinuti silom ili pritiskom. Nema pravih institucija ako na izborima za njihove organe ne učestvuje narod. Zato, umesto pritiska na Srbe na severu Kosova, potreban je dug proces uspostavljanja poverenja i dogovora sa njima o načinu izbora lokalnih organa i njihovim ovlašćenjima.

Sporazum o regionalnom predstavljanju Prištine nije rešio ni sve, ni najvažnije probleme Kosova ali je otvorio je nove perspektive za rešavanje srpsko – albanskih problema. On predstavlja zaokret u pristupu dela međunarodne zajednice koji podržava nezavisnost Kosova rešavanju tog problema. Do ovog dogovora je taj deo isključivo insistirao na činjenici da Beograd treba da se pomiri sa nezavisnošću Kosova. Da bi se Srbija privolela na to korišćen je pritisak uslovljavanjem procesa evropskih integracija. Pored toga, taj deo međunarodne zajednice je odbijao da razgovara o bilo kakvim većim pravima za Srbe na Kosovu tvrdeći da je Ahtisarijev plan (plan bivšeg predsednika Martija Ahtisarija koji su prihvatile UN, a na kome je zasnovan Ustav Kosova) dao velika ovlašćenja manjinskim zajednicama i lokalnim samoupravama. Posle referendumu Srba sa severa Kosova, koji su odbili institucije iz Prištine, jasno je Ahtisarijev plan nije zaživeo i da će Priština morati da pred Srbe izađe sa konkretnijom ponudom autonomije koju bi oni mogli da prihvate i koja bi im omogućila da budu tesno vezani za Srbiju ne samo putem školstva i zdravstva.

Dakle, Beograd i Prištinu očekuje istorijski sporazum o pravima Srba na Kosovu i samo takav sporazum može da garantuje da će Srbija i Kosovo moći da žive zajedno. Put kojim treba da se dođe do tog istorijskog sporazuma trasiran je sporazumom o regionalnom predstavljanju. Upravo to plaši Prištinu i zato je sporazum o regionalnom predstavljanju skoro jednoglasno odbijen od strane kosovske opozicije i javnog mnjenja. Kosovska javnost je navikla da ne daje nikakve ustupke kada su u pitanju odnosi sa Srbijom.

Pored toga, Kosovo je uživalo podršku SAD koje bi uvek, pre ili kasnije, ustale u njegovu zaštitu. Četiri godine od proglašenja kosovske nezavisnosti postalo je jasno da Kosovo ne može da zaživi kao država dok god se Srbija tome bude protivila, a da je kosovske Srbe nemoguće naterati silom da prihvate ono što ne žele. Zato će se od Prištine tražiti da izađe sa novim ponudama i da ubedi Srbe da im pruža perspektive stabilnog i dobrog života. U slučaju regionalnog predstavljanja, Priština je prvi put umesto bezrezervne podrške da ne popusti u odnosu sa Srbima i Srbijom, dobila zahtev da pokaže fleksibilnost.

To je priznao i sam kosovski premijer **Hašim Tači**, koji je rekao da je u danima pre postizanja sporazuma **“bio u stalnom kontaktu sa najvišim predstavnicima SAD, Britanije, Francuske, Nemačke, Italije, Turske i Albanije”**. Posebno značajno za nove odnose Srba i Albanaca je što su SAD, sa odlučujućim uticajem na kosovske vlasti, u postizanju sporazuma o regionalnom predstavljanju odigrale ključnu ulogu u pritisku na Prištinu. Upravo zato je posle postizanja sporazuma o regionalnom predstavljanju državna sekretarka SAD **Hilari Klinton** u posebnoj izjavi za Glas Amerike na albanskom jeziku rekla da je odluka prištinskih vlasti da pristanu na dogovor sa Beogradom o predstavljanju u regionalnim organizacijama **“veoma pametna i hrabra”**. **“Ja sam optimista u vezi sa napretkom koji je Kosovo napravilo i zadovoljna sam što će ova važna politička odluka približiti Kosovo evropskim integracijama. Ohrabrujem narod Kosova da stane iza ovakve odluke i podrže postignuti napredak”**, rekla je Klintonova.

Sporazum o regionalnom predstavljanju Kosova predstavlja veliku šansu da postane uvod u istorijski dogovor Srba i Albanaca. Uslovi za to su da i Srbi i Albanci postali svesni da bez tog dogovora nema daljeg napretka, kao i da SAD i EU osim Srbije koja se nalazi pod stalnim pritiskom, kao i u slučaju regionalnog predstavljanja, izvrše pritisak na Prištinu. Bude li tako, moguće je da spor koji je do skoro izgledao nerešiv i zamrznut brzo bude rešen.